

Literatură panegirică în secolul al XX-lea. Observații despre apoteoza lui Nicolae Ceaușescu

Klaus HEITMANN

Eseul de față pleacă de la ideea că defunctul dictator Nicolae Ceaușescu a fost un domnitor comunist. *Sa Majesté Ceaușescu Ier*, astfel l-a numit în 1982 disidentul Virgil Tănase, pe atunci țintă a unui atentat, din fericire nereușit, comandat de suveran (Durandin 1990: 204). Drept simbol al demnității sale de domnitor, acesta purta un sceptru. I s-au dedicat, de la mijlocul anilor '70 o puzderie de omagii poetice, al căror interes constă în aceea că avem de-a face aici cu o formă modernă a cultului suveranului așa cum era pe larg dezvoltat încă din epoca elenismului și a imperiului roman. Din mulțimea documentelor acestui cult pe care le colecționasem în vederea unui studiu despre acest fenomen, am ales o antologie de texte în limba germană, întocmită cu prilejul împlinirii a șaptezeci de ani ai dictatorului, în 1988, un buchet de flori lirice intitulat *Mit goldenen Lettern. Schriftsteller und Kulturschaffende melden sich zu Wort (Cu slove de aur. Scriitori și creatori în domeniul culturii cer cuvântul)*. Folosind terminologia retorică, putem spune că aici este vorba de literatură panegirică sau encomiastică. Avem de-a face cu un gen special de literatură ocazională: laudă a suveranului, pe grecește, *logos basilikos*. Poeziile conținute în volumul respectiv reprezintă, în cazul nostru, așa-numitele *Genethliaka*, omagii cu ocazia zilei de naștere a unei personalități de înalt rang care se cuvine preamărită și de la care se așteaptă, în schimb, o gratificație. Presupun că autorii reprezentați în antologia *Cu slove de aur*, la fel ca panegiricii sau poeziile de curte ai lui Ludovic al XIV-lea, contau ca pe ceva firesc pe o însemnată recompensă din partea celui glorificat.

Din păcate n-am la dispoziție textele originale ale contribuțiilor la volumul respectiv. Precizez că nu puține din ele se datorează unor autori din minoritatea germanofonă din România. Mă văd nevoit să renunț la citate originale și întregi. Renunț și la numele autorilor. Constat doar că, după impresia mea, mai toți au o anumită cultură generală, o anumită pregătire, spre deosebire de alte culegeri cu texte provenind de la oameni de rând, dibaci în a face versuri, dar cu un nivel intelectual modest. Citez drept exemple volumele *Slăvim Conducătorul Țării* din 1982 sau *Imn Președintelui Țării* din 1983.

În ceea ce urmează vă prezint fragmente dintr-o analiză sistematică a mijloacelor expresive, a topicii și a simbolisticii cultului lui Ceaușescu. Susțin două teze fundamentale:

1. Într-o perspectivă mai îngustă se poate desluși un substrat vădit religios al acestei topici și simbolistici. Ele pot fi înțelese în mare măsură ca transpuneri secularizate ale unor concepții creștino-biblice despre Dumnezeu.

2. Într-o privire mai cuprinzătoare se poate observa că în discursul panegiric al acestui cult al personalității se regăsesc elementele centrale de discurs ale apoteozei și divinizării domnitorilor din Antichitate, fără ca paralelele frapante ce se lasă descoperite dintre manifestările cultului lui August sau Nero pe de o parte și cele ale proslăvirii lui Ceaușescu pe de altă parte să poată fi explicate printr-o continuitate istorică. Nu poate fi vorba aici de o tradiție. Mai degrabă avem cu siguranță de-a face cu reparația unor tipare arhetipale, atavice, supraistorice, ancorate dintotdeauna în inconștientul sau imaginarul colectiv, unde stăruie o anumită viziune a caracterului sacral al domniei, al regalității. În lumea modernă secularizată această viziune supraviețuiește, aparent paradoxal, mai ales în regimurile totalitare. La urma urmei dăm aici din nou peste un fundal religios al cultului comunist al personalității, fie și, de astă dată, un fundal lipsit de concepții specifice creștine.

Aleg o seamă de motive pe care le-am spicuit în sus-numita antologie, renunțând la etalarea tuturor pasajelor pe care le-aș putea aduce drept exemple. Precizez că citatele biblice provin din *Biblia adică Dumnezeiasca scriptură a Vechiului și Noului Testament*, tradusă de Vasile Radu și Gala Galaction.

Remarca unu: lauda lui Ceaușescu în analogie cu lauda lui Dumnezeu. Psalmul 7, 18: „Lăuda voi pe Domnul (...) și numele Dumnezeului. Prea înalt îl voi slăvi în cântări”. Sau Psalmul 69, 31: „voi lăuda numele lui Dumnezeu întru cântări și-l voi preamări cu mulțămită”. Și mai ales Psalmul 34, 2: „Slăvi-voi pe Domnul în toată vremea, pururea lauda lui va fi în gura mea”. Și iată în antologie, retraduc: „Slăvim acum și întotdeauna gloria ta”.

Remarca doi: panegiristul folosește, adresându-se lui Ceaușescu, persoana a doua singular, tot așa cum psalmistul în invocațiile sale îl tutuiește pe Cel de Sus. Psalmul 28, 1: „Către tine, Doamne, (...) ridic glasul meu”. Psalmul 30, 9: „Către tine, Doamne, am strigat și către tine m-am rugat fierbinte”. În antologie pasajul tocmai citat. Sau, retraduc: „Tu ne-ai arătat drumul (...). Tu erai creatorul gândului (...). Tu ne-ai dat puterea; gândirii și cugetării tu ai dat un sens (...). Frunțile ridicate de griji mâna ta înțelegătoare le-a netezit”, ș.a.m.d.

Remarca trei: Ceaușescu formează centrul unei treimi. Citez un autor sas din antologie, traducând: „Când rostim numele lui, aici la arcul Carpaților, legăm o ghirlandă roșu-galben-albastru peste țară cu inscripția: PARTIDUL, CEAUȘESCU, ROMÂNIA”¹. Vezi Epistola întâia sobornicească a Sfântului Apostol Ioan 5, 3: „Trei sunt care mărturisesc pe pământ: Duhul și apa și sângele, și acești trei mărturisesc la fel”. Interesant de notat faptul că în viziunea autorului citat culoarea galben-aurie din steagul național corespunde poziției domnitorului în centrul treimii. Dăm aici peste simbolica aurului, importantă pentru cea de-a doua teză a mea.

Remarca patru: Ceaușescu este lumina cea adevărată. În Crezul din Sinodul Ecumenic de la Niceea din anul 325 Hristos este definit ca fiind *phos ek photos, theos alethinou ek theou alethinou*, adică „lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat”. În antologie avem, printre altele, asociații între Ceaușescu și lumină, retraduc: „(El) dă căldură din căldura inimii sale, lumină din lumina

¹ Sau: *România, Ceaușescu, Pace* (titlul unui volum omagial din 1983).

adevărului său”. Sau: „tu ești mândria noastră, lumina noastră”. Sau: „Noi descoperim lumină din întunecarea apelor; tu erai descoperitorul gândului”.

Remarca cinci: Ceaușescu nu este numai asemenea Dumnezeuului adevărat. El este totodată și om adevărat, fiul oamenilor. Așa s-a numit adesea Hristos, vezi, de exemplu, Evanghelia lui Luca 17, 24. În antologie dictatorul este elogiât ca fiind „om plin de omenie” sau „cel mai iubit fiu al oamenilor”.

Remarca șase: Ceaușescu este refugiul unei omeniri copleșite de griji. Epistola întâia a Sfântului Apostol Petru 5, 7: „Aruncați asupra lui toată grija voastră, căci el are grijă de voi”. În antologie, versuri citate deja: „Frunțile ridicate de griji mâna ta înțelegătoare le-a netezit”.

Remarca șapte: Ceaușescu este drumul. Evanghelia lui Ioan 14, 6: „Eu sunt calea, adevărul și viața”. În antologie: „Tu ne arăți drumul”. Am auzit deja mai sus (remarca patru) că Ceaușescu este și „purtător al adevărului, al luminii adevărului”.

Remarca opt: în antologie Ceaușescu apare drept „piatră în capul unghiului a ceea ce rămâne statornic”. Aceeași imagine fusese folosită de Psalmist (118, 22) și de Evanghelist (Matei 21, 42) pentru a-l denumi pe Mântuitor (cf. Forstner 1961: 59 sq., 135).

Remarca nouă: sărbătoritul este chemat „fântână a apei vieții”. După cum Hristos spune: „Cel ce va bea din apa pe care-i voi da-o eu, se va face în el izvor de apă izvorătoare întru viața veșnică” (Ioan 4, 14).

Remarca zece: Ceaușescu și împlinirea vremilor. Evanghelia lui Marcu 1, 15: „S-a împlinit vremea și s-a apropiat împărăția lui Dumnezeu”. Sau Epistola Sfântului Apostol Pavel către Efeseni 1, 9 și 10: „Dumnezeu ne-a făcut cunoscută taina voinței sale... spre întocmirea împlinirii vremilor ca toate să se adune iarăși în Hristos... toate într-însul”. Să comparăm cu antologia. Acolo se cântă „imnul împlinirii” și se închină celui sărbătorit nu numai „bogăția gândirii noastre curate”, ci și „timpul solar al împlinirii”. Dar ce înseamnă în *Noul Testament* „împlinirea vremilor” (cf. Ernst 1997: 102 sq.)? Înseamnă că a sosit termenul fixat de Dumnezeu spre care a tins istoria și de la care capătă lumină și înțeles. De aceasta se leagă o concepție tipologică a istoriei, potrivit căreia faptele istorice din trecut dobândesc din punct de vedere al posterității un înțeles, un rost mai profund, întrucât joacă rolul de prefigurații, de profeții reale, în sensul că fenomenul de altădată, fenomenul anterior, prevestește pe cel posterior, de mult mai târziu, care îl împlinește, depășindu-l în grandoare și însemnătate (cf. Ohly 1977: 361–400). Fenomenul din trecut, mai rudimentar și incomplet încă, este tipul, fenomenul de mai târziu, pe deplin dezvoltat este anti-tipul. Această concepție tipologică a istoriei, numită și interpretare figurală, este una specific creștină, deși se anunță deja în Roma păgână. De aici apare într-o lumină nouă formula „timpul solar al împlinirii” din antologia noastră. Tot acolo întâlnim și formula „mersul maiestos al istoriei”. Cum se desfășoară acest mers, reiese din altă poezie care dă cititorului o lecție de istorie. Ni se spune că eroii străbuni ai poporului român, de la Burebista, regele Dacilor, până la Alexandru Ioan Cuza erau – cu expresiile mele – precursori, prooroci ai domnitorului actual, deplin și desăvârșit. Într-un alt imn elogios al volumului citim: „Și voievozii se înclină, cu pocale de lumină, toți luptătorii și visătorii, în cinstea acestei fețe” (Mușat, Pătroiu 1987).

Remarca unsprezece, în strânsă legătură cu remarca precedentă: Ceaușescu este unealta și mediul divinității de rezervă cu numele *Istoria*. După prima Epistolă a lui Ioan 4, 9 „s-a arătat într-atâta dragostea lui Dumnezeu către noi, că pe Fiul său l-a trimis în lume”. Dar pe Ceaușescu cine l-a trimis? În antologia noastră citim: „Un bărbat la vârful țării, un om plin de omenie, trimis ne-a fost de istorie”. Dăm aici, ca și în alte pasaje, de convingeri fundamentale pentru doctrina comunistă de mântuire a omenirii, și anume: credința în dinamica imanentă a istoriei, credința în istorie ca singurul fond de rezervă de sens în lume și ca formă secularizată a Providenței divine, credința în organul executiv al acestei Providențe: Partidul, și mai ales în șefii acestuia: Lenin, Stalin, Mao Dze Dun, Ceaușescu². Idolatria unei istorii tinzând spre viitorul mitic al unei societăți aproape perfecte trebuie considerată un element esențial și în divinizarea lui Ceaușescu. Bărbatul la vârful țării este fiul istoriei, trimis de ea în lume, spre mântuirea lumii.

Să încheiem lista cu evidențierea unor paralele biografice între cei doi mântuitori, așa cum sunt ele sugerate în antologia noastră. Deoarece dictatorul s-a născut într-un 26 ianuarie, se putea spune și în cazul lui „era în mijlocul iernii”. Altă congruență constă în uimitoarea precocitate a unuia și altuia. Încă din copilărie ieșise la iveală vocația lor transcendentă. Deja la vârsta de doisprezece ani băiatul Iisus, șezând în templu, în mijlocul învățătorilor „i-a uimit cu priceperea și răspunsurile lui; și sporea în înțelepciune, creștea cu trupul, și har avea la Dumnezeu și la oameni” (Luca 2, 46 și următoarele). Dar Ceaușescu, născut în 1918? S-a dovedit și mai precoce. Căci încă din 1929, când avea numai unsprezece ani, cugeta revoluționar. Într-o contribuție în proză la antologie citim:

Nimeni nu-și dădea seama pe atunci, în anul 1929, ce se va alege din acel băiat neastâmpărat. Ceea ce însă știa și resimțea cu toate fibrele ființei sale era faptul că lucrurile în țara sa nu erau în regulă... Acel fiu de țărani o fi dorit câteodată să facă rost de sabia magică din basme, pentru a face dreptate celor umiliți, pentru a ajuta pe ai săi acasă să obțină pâine și pământ.

Ceea ce lăudătorii nu puteau prevedea este faptul că cel proslăvit de ei va avea și un sfârșit aidoma lui Iisus. Atât fiul lui Dumnezeu cât și fiul Istoriei au pierit prin moarte violentă. De notat, în treacăt, capriciul Istoriei, care a vrut ca ziua morții fiului ei să fie un 25 decembrie, ziua nașterii celuilalt sol al Transcendenței.

Dar să nu trecem cu vederea o deosebire capitală. Execuția primului a pecetluit pe veci consacrația sa ca mântuitor divin, ca Hristos. Iar celălalt? În chiar ziua execuției dictatorului, la 25 decembrie 1989, Radioteleviziunea Română, acum liberă, a proclamat: „A murit Antihristul” (Durandin 1990: 9). Va să zică chiar și după sfârșitul lui s-au legat de figura lui Ceaușescu concepții biblice. Numai că locul apoteozei îl ocupă de atunci demonizarea. Nicolae face în prezent o nouă carieră postumă ca adversar al lui Hristos. Nu în țara sa, sau mai puțin în țara sa, ci peste ocean, în Statele Unite. E un fapt puțin cunoscut probabil în România că pe listele bestseller-urilor americane figurează de mai mulți ani o serie de thriller religioasă, intitulată *Left behind*, scrisă de pastorul protestant fundamentalist Tim LaHaye împreună cu romancierul Jerry Jenkins. Seria ce are până acum unsprezece volume

² Despre această viziune a istoriei în comunism vezi Demandt 1978: 393 sqq., Sironneau 1982: 392 sqq., Boia 1998a: 39 sqq.

(vor urma probabil altele), este inspirată de o lectură *ad litteram* a Apocalipsului. În mii de pagini se imaginează, pornind de la textul biblic, evenimentele și peripețiile ce vor avea loc spre sfârșitul lumii, în ajunul revenirii lui Hristos (vezi <http://www.leftbehind.com>). Un erou principal al seriei este Antihristul, pe nume Nicolae Carpathia, Nicolae de la Carpați. Volumul III, de 415 pagini, intitulat *Nicolae. The Rise of Antichrist*, apărut în 1997, obținuse în câțiva ani, în rândurile unui public american de un nivel mental modest, un tiraj de peste un milion de exemplare. Platitudinea acestor diabolizări echivalează cu apoteozele despre care am vorbit. *Les extrêmes se touchent*, cum spun francezii.

Să trecem acum la a doua parte a anchetei despre cultul personalității. Dictatorul român, care încă în momentul morții și-a afișat ateismul, a vrut, după cum reiese din cele expuse până acum, să devină obiectul unui cult care îl înălța la statutul unei ființe supraomenești, conferindu-i trăsăturile unei divinități de surogat. Cu toate că apoteoza sa n-a mers la fel de departe ca cea a lui Lenin în Uniunea Sovietică, unde icoanele din casele țărănești au fost înlocuite cu portretele reprezentantului puterii comuniste, putem vorbi și în cazul lui de o cvasi-divinizare.

Acest lucru amintește izbitor nu numai de cultul lui Hristos, ci și de cel al domnitorului din antichitate, îmbinându-se unul cu altul. Prin cultul domnitorului, fenomen deosebit de pronunțat referitor la împărații romani, se pot înțelege, în sensul larg al cuvântului, toate riturile care evidențiază rangul religios al regelui sau împăratului, cum ar fi însemnele cu simbolică religioasă (diademă, coroană), sau ceremoniile accesului la domnitor sau ale purtării cu el. În sens mai restrâns aparțin la acest cult toate acțiunile în favoarea domnitorului – ca de exemplu sacrificiile, suplicațiunile, comemorările, procesiunile ș.a.m.d. – care scot în evidență semnificația lui religioasă, fără a-l așeza chiar în vecinătatea zeilor. În sensul cel mai restrâns al cuvântului numim cultice acele acte care îl fac pe domnitor să apară încă din timpul vieții sau după moarte ca fiind el însuși un zeu sau părtaș al zeilor sau egal cu ei; acele acte care prin apoteoză și consacrare îl înalță la sfera zeilor. Din punct de vedere creștin această divinizare este cât se poate de stranie, căci, după cum s-a spus:

Alors que le christianisme nous a habitués à ce qu'un dieu se fit homme, l'âme antique concevait qu'un homme devînt dieu (Burdeau *et alii* 1964: 11).

Evident, analogiile dintre cultul antic al domnitorului și cel modern al personalității sunt doar parțiale. Lenin, Stalin, Mao și Ceaușescu nu purtau însemne cu semnificație religioasă – sceptrul lui Ceaușescu nu se numără printre acestea. Ei nici nu erau obiecte de rituri și acte cultice ca sacrificii și suplicațiuni – afară numai dacă vrem să considerăm nu drept „documente ale dragostei, stimei și înaltei prețuiri a poporului” sumedenia de daruri oferite cuplului domnitor de toate straturile și toate regiunile țării, expuse în Muzeul de istorie a României, ci drept ofrande, similare vagoanelor întregi de cadouri sosite în Kremlin cu ocazia împlinirii a șaptezeci de ani a lui Stalin în 1949. Se pot însă, desigur, interpreta ca replici ale decenaliilor și altor sărbătoriri în cinstea împăraților din antichitatea târzie omagiile de mase aduse lui Ceaușescu când a împlinit șaiszeci, respectiv șaptezeci de ani, în 1978, respectiv 1988. Corelația cea mai izbitoare constă, însă, în faptul că centrul de greutate al cultului împăratului se situa în panegiricul literar, adică tocmai sub forma *par*

excellence a cultului personalității din secolul XX. Pe vremuri, ca și astăzi, lauda suveranului se exprimă înainte de toate ca elogiul retoric-poetic. Referitor la Imperiul roman s-a vorbit chiar de limitarea apoteozei la genurile poetice și panegirice:

A existat de la August și Nero – s-a spus (Bergmann 1998: 227) – un plan poetic în care domnitorul lumii era desemnat prin comparația cu Jupiter, iar stăpânul unei noi epoci a fericirii prin comparația cu zeul soarelui. Cu ajutorul acestor metafore poezia exprima totodată ceva inexprimabil altfel: și anume că împărații erau mai mult decât *principes inter pares*, fără a fi împăratul realmente un zeu.

De la Traian încoace, laudătorii nu încetau să-l compare sau să-l identifice pe împărat cu zeii sau să-l pună în relații cu aceștia. Din perspectiva cercetării istorice moderne se constată că

asemenea comparații erau inerente unui panegiric. Se aștepta la ele în cadrul ceremonialului împărătesc. Însă, majoritatea populației, căreia contactul imediat cu domnitorul era aproape totdeauna interzis, va fi fost mai dispusă probabil să creadă în divinitatea sa decât cei care zilnic aveau de-a face cu el ca om (Mause 1994: 3 sqq.; cf. Harzer, Braungart 1996: col. 1462).

Pentru a judeca corect identificarea în retorică a unor oameni cu divinități, fie în antichitate, fie în epoci moderne, trebuie ținut cont de o lege constitutivă a genului encomiastic (*genus laudativum*), explicată în felul următor în secolul al II-lea al erei noastre de Lucian: „Lucrul cel mai important în elogiul sunt comparații reușite”. Scriitorul grec numește reușite acele comparații care nu alătură unui anumit lucru un altul de același nivel, ci – spune el – apropie ceea ce este de laudat de ceva cu mult superior. Nu ai lauda, de exemplu, un câine, dacă zici că e mai mare decât o vulpe sau o pisică. Nici comparația cu un lup nu ar fi o adevărată laudă. Ea ar lua naștere abia când compari un câine cu un leu (Bergmann 1998: 39). Putem adăuga: dacă vrei să lauzi un domnitor, se cuvine comparat cu un zeu.

Trecerea imperiului de la păgânism la creștinism în sec. IV nu a pus deloc capăt divinizării domnitorilor. Ea a supraviețuit pe o bază nouă. Locul idealului elenistic al domnitorului carismatic și depinzând de recunoaștere l-a luat, sub domnia lui Constantin, principiul după care el domnește prin grația lui Dumnezeu. Legitimația nu mai decurgea de la el însuși, din faptele sale, ci din statutul lui aprioric ca urmaș și locțiitor al lui Hristos pe pământ. În antichitatea târzie potrivit ceremonialului de curte, care sublinia poziția cu totul aparte a domnitorului față de toți ceilalți muritori, el avea dreptul la *adoratio* și *proskynesis*, adică să fie adorat. Nici măcar părinții Bisericii nu se sfiau să vorbească de *adoratio* a împăratului. Din secolul V folosirea termenului *divinus* în sensul de *impărătesc* era uzual, inclusiv în auto-reprezentarea domnitorilor. Tradiția din epoca împăraților-zei păgâni se perpetua deci ca expresie extremă a concepției împărăției instituite și conferite de Dumnezeu, conform Epistolei Apostolului Pavel către Romani (13, 1): „Oricine să fie supus stăpânirilor celor mai înalte; căci nu este stăpânire care să nu vină de la Dumnezeu, și stăpânirile care sunt, au fost rânduite de Dumnezeu”.

Apoteoza domnitorului urma să reînvieze pe deplin și puternic în epoca barocului și absolutismului, în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, când Dumnezeu era considerat prototipul domniei absolute, al cărui reflex pe pământ era domnitorul. Monarhul participa la divinitatea lui Dumnezeu și se bucura de venerația

corespunzătoare. Acest fenomen era deosebit de vizibil la curtea franceză a lui Ludovic al XIV-lea. Bossuet, predicatorul de curte al acestui rege, declara în al său *Sermon sur les Devoirs des Rois*, din 1662: „Dieu fait régner les rois, établit leurs droits, choisit leurs personnes, leur donne la majesté, en fait des dieux”. Iar în a sa *Politique tirée des propres paroles de l'Écriture sainte* spunea, adresându-se principilor: „Je ne sais quoi de divin s'attache au prince, c'est-à-dire que vous avez dans votre autorité, vous portez sur votre front un caractère divin” (*apud* Hauteceur 1953: 42; cf. Hartung 1949: 18 sqq, Lehmann 1980: 27). Pentru a înțelege în profunzime semnificația unor astfel de omagii trebuie ținut seamă de doctrina celor două corpuri ale regelui, înrădăcinată în gândirea politică a Evului Mediu creștin, potrivit căreia domnitorul ca individ posedă un corp muritor, iar pe lângă acesta mai are, împreună cu supușii lui, un corp politic, nemuritor, al cărui cap este. Regele este, deci, nu numai un individ, ci și o instituție nepieritoare. Se îmbină în el un element omenesc cu unul divin. Ca persoană este muritor, iar ca domn nemuritor și Dumnezeu (Straub 1969: 29 sqq.)³. Prin urmare, Bossuet putea afirma în sus-numitul *Sermon*: „L'homme meurt, il est vrai; mais le Roi, disons-nous, ne meurt jamais: l'image de Dieu est immortelle”. E important să constatăm că în epocile creștine apoteoza în principiu nu se adresa naturii muritoare, ci celei nemuritoare a regelui, și că atunci când la domnitori vădit răi discrepanța între cele două naturi era prea mare, proslăvirea instituției regale conținea o critică camuflată a deținătorului ei. Nu rareori apoteoza era una obiectiv ironică. Descoperim aici o diferență esențială – poate cea hotărâtoare – dintre cultul suveranului în antichitate și baroc pe de o parte și cultul personalității în secolul XX pe de alta. Cultul suveranului de altădată nu era – sau era numai în al doilea rând – un cult al personalității. Vom reveni asupra acestui lucru. Noutatea în divinizarea suveranului de pe vremea absolutismului în stilul lui Ludovic al XIV-lea consta în radicalitatea afirmării caracterului sacral al domniei din grația lui Dumnezeu. Această amplificare și aprofundare a doctrinei, care ajunge până la o adevărată *teocratizare a autorității domnești* (Kruegener 1973: 30 sqq.) se manifesta în înscenarea cultului regelui la curtea franceză și, pornind de acolo, difuzându-se, în alte părți din Europa barocă, ca de exemplu în Saxonia, la curtea lui August cel Tare (August der Starke) de la Dresda (cf. Heldt 1997: 169, 187 sqq.).

Revenind la cvasi-divinizarea dictatorului român, ne izbesc o serie de simboluri și motive frecvente ce dau acestei moderne apoteoze impresia de *déjà vu*. Mă refer din nou la buchetul de flori din 1988, retrăducând din germană.

În primul rând atrag atenția asupra înlănțuirii figurii lui Ceaușescu cu imagini solare. În nu mai puțin de nouă texte din antologia poetică dăm peste expresii ca: „cupă de soare”, „lumina soarelui”, „o zi plină de soare, soarele răsare”, „inimi prea pline de soare auriu”, „mulți sori se rotesc pe orbită”, „în lumina soarelui lucesc până departe grădinile păcii”. Constatăm că în optica panegiristilor săi Ceaușescu are afinități nu doar în general cu o ființă divină, ci, mai precis, cu un zeu al soarelui. Trecând în revistă concepțiile mai multor milenii despre domnie, analogiile sar în

³ Teza celor două corpuri ale regelui urcă, bineînțeles, la celebra carte a lui Ernst H. Kantorowicz, *The King's two bodies. A study in medieval political theology*, Princeton, Princeton University Press, 1957.

ochi. Din cele mai vechi timpuri popoarele și culturile mediteraneene au comparat, dacă nu chiar identificat implicit, regii cu zeul soarelui (Bergmann 1998: 41). De la Egipt și orientul mijlociu cultul solar a penetrat mai întâi în regatele elenistice și de acolo în Roma împăraților. Aici încă din timpul lui Nero comparația cu zeul soarelui făcea parte din imaginea oficială a împăratului în poezie și în artele plastice, elogiul literar al domnitorului transformându-se, în sfârșit, în auto-reprezentare megalomană a celui vizat (Bergmann 1998: 214, 223). În antichitatea târzie concepția, la origine păgână, a regalității solare, s-a îmbinat cu concepția lui Dumnezeu ca rege solar, conform unui simbolism biblic al soarelui (Forstner 1961: 100 sqq.). Ambele laolaltă au produs apostrofarea împăratului ca *împărat divin solar*, profund înrădăcinată în ceremonialul și panegiricul curții bizantine timp de un mileniu (Kantorowicz 1963: 150 sqq.).

În Occident, cultul solar al monarhului a cunoscut o nouă perioadă de înflorire din secolul XVI, sub semnul dezvoltării absolutismului. Simbolica aceasta și-a atins apogeul, după cum se știe, sub Ludovic al XIV-lea, cunoscut sub denumirea antonomastică *le roi-soleil*. Și-a comparat rolul în stat cu sarcina soarelui în sistemul cosmic. Când a preluat guvernul, a ales drept emblemă soarele, urmând să-și justifice decizia mai târziu, în autobiografie, cu convingerea că soarele este „assurément la plus vive et la plus belle image d'un grand monarque” (Peil 1986: 76 sqq.).

Lumina soarelui care străbate poeziile antologiei noastre este în mod special cea a zorilor, a aurorei. Citim versuri ca „Soarele răsare, sub semnul ce place tuturor/ Mii de brațe tind spre soare” sau „asemeni aurorei care se înalță”. Sau citim într-un poem intitulat *Pentru un veac al păcii*, în care este vorba de nașterea lui Ceaușescu (retraduc iarăși din germană, spicuiind numai unele versuri):

Printre ale Oltului doine în luminoasa strălucire din roua de pe Olt s-a născut,
nepierdut, dragostea izvorului, claritate a porții soarelui așezată printre oameni... Iar
fruntea lui făcea plăcere luminii dimineții... Crește raza soarelui... Trăim clipa
dimineții, zorile victorioase.

În studiul său *Oriens Augusti – Lever du roi*, Kantorowicz arată asemănarea, convențională de la antichitate până în epoci moderne, a activității suveranului cu apariția matinală a soarelui. Pleacă de la faptul că la începutul domniei sale, împăratul Adrian fusese aclamat ca *Sol oriens*, „Soare răsărind”, mai exact: „Zeu al răsăritului soarelui”, și că în imperiul târziu *Oriens Solis* și *Oriens Augusti* erau noțiuni corelate. Mai atrage atenția asupra faptului că în creștinism, vorbindu-se de Crăciun, exista ideea de *Oriens Christi figura*, adică convingerea că nașterea și apariția Mântuitorului corespund răsăritului soarelui. Acest gând creștin nu decurge din cultul păgân al împăratului; asemănarea derivă mai degrabă din înrădăcinarea comună în teologii mai vechi din Orientul mijlociu. Asociațiile revin în epoca absolutismului, sub forma, mai ales, a ritualului *le lever du roi* care se petrecea zilnic la Versailles, când regele-soare se scula din patul de paradă pentru a se lăsa îmbrăcat în mijlocul curtenilor săi. Ceremonia avea loc într-un dormitor ale cărui ferestre erau spre răsărit. *Oriens Augusti*, *Christus oriens*, *Lever du roi* – la această serie de imagini cultice întocmită de Kantorowicz mai putem adăuga un element, amintindu-ne de ultimele poezii encomiastice: îl putem numi *Oriens dictatoris*.

Am citat deja sintagma „inimi prea pline de soare auriu”. Ca observație, este de remarcat nu numai substantivul, ci și adjectivul: „auriu”. Dăm aici peste alt simbol deosebit de semnificativ pentru cultul domnitorului și al personalității: în afară de soare, adjectivul evocă și metalul prețios. Încă din timpul faraonilor egipteni aurul scotea în evidență puterea, bogăția și prestigiul domnitorilor; în cultul religios dădea dovadă de rangul lor supraomnesc (Forstner 1961: 154 sqq.; cf. Janes 1998). De aceasta trebuie să ne amintim, dacă în florilegiul poetic festiv citim expresii precum: „cuvinte aurii”, „visul fructului undelor aurii” sau următoarele versuri din poemul *O carte care este pământ*:

Luciul pământului vâra aurul în toate frunzele... E septembrie și focuri albastre ard în struguri coapte și aurul gutuilor, fericirea de mâine, acum putem s-o numim... Căci forța din forța veșnică a poporului, luminează aurie o să încălzească faptele noastre.

La urma urmelor întregul volum omagial stă sub semnul aurului. Repet titlul: *Mit goldenen Worten* (‘Cu slove de aur’), imprimat în culoare de aur pe suprapertă. Întreg florilegiul se prezintă ca o ofrandă aurie.

Se deschide aici încă un nou orizont de simbolism. De simbolul aurului se lega de la antichitate visul unei ere fericite, paradisiace, pe scurt: aurii, în care omenirea să trăiască într-o stare de pace și armonie desăvârșită. Printre manifestările cele mai celebre ale acestui vis unei *aetas aurea* se numără începutul *Metamorfozelor* lui Ovidiu: *Aurea prima sata est aetas...*, precum și *Ecloga IV* a lui Vergiliu, în care poetul proorocește că în curând se va încheia, prin nașterea unui băiat, etatea de fier și va coborî din cerul înalt o gintă aurie, *gens aurea*. Vergiliu scria în timpul lui August, sub a cărui domnie ideea epocii de aur servea adesea drept slogan politic pentru un nou început sub protecția lui Apollo, zeul soarelui. Acest vis al omenirii propagat de poeți și propagandiști urma să se perpetueze sub următorii împărați, mai toți mult așteptați și celebrați ca restauratori de timpuri fericite. În antichitatea târzie astfel de omagii se adevereau tot mai grotești și golite de sens, în fața prăpăstiei tot mai largi dintre propagandă și realitatea tristă⁴. Cum să nu ne vină în minte mizeria din ultimii ani ai geniului carpatin, pentru care poeții de curte luau cuvântul ca „să-l slăvească/ pe tatăl țării./ etatea de aur a României” sau mărturiseau: „Caut cuvinte, cum n-au fost niciodată/ pentru epoca de aur Ceaușescu”. Nu ne miră că și în cazul mitului vârstei de aur epoca barocului constituie un pod între literatura encomiastică antică și cea modernă. Încă odată ne putem referi la proslăvirea de care Ludovic al XIV-lea a avut parte. Versurile menționate din Vergiliu fuseseră întrebuițate pentru a omagia copilul care deveni rege la numai cinci ani.

Cu mitul antic al etății de aur și speranța păgână în reînțoarcerea ei se îmbinau în creștinism credința în existența unui paradis la începutul istoriei, precum și, pe temeiul Apocalipsei, doctrina chiliastă a unei împărății fericite de o mie de ani a lui Iisus Hristos pe pământ la sfârșitul istoriei. Ambele doctrine se împărțeau din ceea ce, cu o expresie paradoxală, a fost numit *nostalgie du futur* (Ruyer 1988: 288, *apud*

⁴ Despre asocierea cultului împăraților cu noțiunea de *aetas aurea* vezi, între altele, Möller 1985, Zanker 1987: 137 sqq., Fears 1988: col. 1072 sqq., Bergmann 1998: 123 sqq., 136 sqq., 142, 219, 223, 229, 267.

Delumeau 1995: 6), adică nostalgia viitorului ca reîntoarcere a ceea ce fusese odată și dispăruse. Această străveche încredere în sosirea unui timp strălucitor, glorios, și-a pierdut în secolul XIX fundația religioasă în sensul tradițional păgân și creștin și s-a transformat în fel de fel de ideologii ale progresului⁵. Printre acestea se numără și viziunile de viitor ale socialismului și marxismului⁶. La urma urmei și promisiunile de fericire ale comunismului – dar și ale național-socialismului, care pretindea a fi deja el însuși începutul unui mileniu – nu erau altceva decât reeditări secularizate ale mitului erei de aur și celor o mie de ani ai lui Hristos. Să nu trecem însă cu vederea o deosebire marcantă între viziunile de viitor mai vechi și cele moderne, totalitare. Căci de *nostalgie du futur* poate fi vorba doar acolo unde concepția de istorie este una ciclică, care să facă loc ipotezei unui început fericit al istoriei, la care omenirea este sortită să revină după nenumărate rătăcirii și erori. *Redeunt Saturnia regna*, jubilase Vergiliu, „se întoarce împărăția lui Saturn” (zeul care stăpânise în vârsta de aur). Construcția unui asemenea pod între trecut și viitor era, bineînțeles, o idee absurdă pentru materialismul dialectic și felul său de a concepe societatea primitivă. Secolul de aur al păcii îndrumat de Ceaușescu nu trebuia să restituie o stare anterioară a societății, ci să depășească și să întrecă tot ce fusese vreodată. Se poate spune și așa, mai simplu: mitul vechi era, în părți egale, și retrospectiv și prospectiv, pe când cel comunist era numai prospectiv; primul consta din amintire și credință, al doilea numai din credință.

Un ultim amănunt în toată această ordine de idei. Am vorbit mai sus despre sfânta treime *Partidul, Ceaușescu, România* și corelația sa cu culorile steagului românesc. Am putut constata că, în viziunea autorului citat, culoarea galben-aurie din steag corespunde poziției domnitorului în centrul treimii. Putem adăuga acum că această culoare atrage totodată atenția națiunii asupra dictatorului ca zeu al soarelui și garant al fericitei vârste de aur.

Terminăm trecerea în revistă a miturilor și simbolurilor laudative ale cultului dictatorului printr-un motiv care se întâlnește în contribuția unui poet sas la volumul omagial din 1988. Începutul poeziei sună așa: „Asemeni păsării care jubilând salută primăvara/ bucuria ne umflă astăzi pieptul și devine cântec”. Aceasta amintește frapant de o convenție a poeziei trubadurilor din Evul mediu, de așa-numitul *début printanier*, adică de obiceiul poezilor provensali de a-și începe cântecele de dragoste cu un fenomen al naturii, adesea o evocare a primăverii. La baza acestei convenții lirice stă sentimentul mai mult sau mai puțin conștient al unei reciprocități cosmice între starea naturii și dispoziția sufletească a eului liric iubitor. Se creează impresia că și în versurile poetului citat există o astfel de relație cosmică. Numai că ea este de o cu totul altă natură. Exaltarea creaturii, a animalului, a omului după înghețarea iernii este asociată aici cu ziua nașterii dictatorului. Semnificația pentru cititor este: Ceaușescu și ziua lui ne anunță, ne aduc primăvara. Altfel spus: dictatorul este purtătorul mântuirii și al norocului pentru ai săi chiar și în sensul că este aliat cu forțele vitale ale naturii. Dacă poetul respectiv își începe elogiul cu primăvara, un altul – tot din *Cu slove de aur* – finalizează prin anotimpul înnoirii: „Timpul

⁵ Pentru cele ce urmează trimitem la Girardet 1986 : 97–138, Boia 1998b : 138 sqq.

⁶ Vezi expunerile pe larg din Delumeau 1995, cap. XX : *La croyance au progrès*, cap. XXI : *Le socialisme transformera le monde* și cap. XXII : *L’avenir radieux prédit par les utopies du XXe siècle*.

primăverii aduce soarele/ pentru cântecul clar,/ urări de bucurie bărbatului mare,/ Urare a poporului din ogorul de grâu/ căci el iluminează cu lumină de aur/ un secol al păcii”. S-ar zice, poate, că acestea sunt cuvinte goale. Dar nu sunt. Ascunsă sub o suprafață retorică, reînvie aici concepția arhaică, latentă, a unei regalități sacrale, carismatice, potrivit căreia monarhul este cel care procură victorie și pace, prosperitate, bunăstare, recolte bogate și timp frumos (cf. Lanczkowski 1990: col. 323 – 327). Deja în Egiptul antic regele era buricul lumii, cel care purta grija ordinii puterilor de viață. Invers, la unele popoare africane, catastrofele naturale, ca de pildă recoltele proaste în serie, erau atribuite pierderii puterii sacrale (pierderii numen-ului regelui) și puteau duce, drept consecință, la înlăturarea lui. În antichitatea greco-latină găsim interpretări foarte similare. În ce privește înflorirea vieții în primăvară la sosirea domnitorului, iată cum se adresează poetul Horațiu lui August într-o odă (IV, 5), în care face o paralelă între întoarcerea celui din urmă dintr-o lungă călătorie și efectele primăverii: „Dăruie-i înapoi patriei lumina, conducătorule binevoitor,/ căci dacă asemeni primăverii fața ta/ strălucește poporului,/ ziua merge mai bucuros și sorii radiază mai clar”. S-ar putea ușor aduce astfel de considerații și din literatura panegirică a barocului (cf. Heldt 1997: 139, 167).

După enumerarea numeroaselor coincidențe între apoteoza domnitorilor din timpuri vechi și moderne se impun câteva întrebări și reflecții mai importante. Cea mai arzătoare problemă este desigur problema explicării suprapunerilor dezvăluite. Cum să înțelegem mai ales reminiscentele biblice? Am spus deja că în cazul autorilor adunați în culegerea *Cu slove de aur* avem vădit de-a face cu intelectuali de un nivel cultural corespunzător, cu autori – credincioși sau nu – care, neîndoindu-se, în cursul formării lor au avut contacte nu numai superficiale cu cultura creștină, familiarizându-se și cu Biblia, fie prin lectură, fie prin liturghie. Altfel trebuie explicate congruențele cu cultul împăraților romani și cel al unui Ludovic al XIV-lea. Aici nu există nici o continuitate, nici o filieră directă. Orice dependență este de exclus. De o conexiune indigenă cu literatura encomiastică din epoca fanarioșilor nu poate, bineînțeles, fi vorba. În realitate, explicația este de găsit în inconștientul colectiv și transistoric al omenirii. Congruențele se adevăresc a fi reprezentări arhetipale, manifestându-se, conform naturii arhetipurilor, spontan, în toate culturile și toate timpurile, adesea sub formă de mari mituri și simboluri, cărora le aparțin, de pildă, soarele divin, eroul mântuitor sau paradisul, dar și culori sacrale și numere, ca, de pildă, trinitatea. Ceea ce a reieșit din textele cercetate, sunt feluri arhaice, atemporale de a gândi, dar în construcții noi – „construction nouvelle, matériaux archaïques”, în terminologia lui Lucian Boia (Boia 1998b: 24).

Pentru o altă chestiune importantă, cea a diferențelor și contrastelor dintre cultul domnitorilor de ieri și de azi, răspunsul, în fond, s-a dat deja când s-a vorbit de istorie ca divinitate de substituție. În timp ce cultul divinizant din timpul faraonilor se întemeia pe convingeri transcendent-religioase, cultul personalității din regimurile totalitare ale secolului XX, în ultima analiză, nu era altceva decât adorarea unor atei de către alți atei. Ca fenomen integral, cultul personalității face, după moartea lui Dumnezeu, dovada continuității neîntrerupte a nevoii individuale și colective de a găsi un sens superior în existență, ceva absolut – și o întruchipare, o încarnare a acestuia. Apoteoza lui Ceaușescu constituie un exemplu grăitor a ceea ce de la Eric Voegelin (1938) se numește *religie politică* (Voegelin 1938). Înainte de

această dată sociologul și politologul Robert Michels vorbise deja despre nevoia de venerație și adorație a maselor, cărora, în idealismul lor primitiv, le trebuiesc zei seculari (Korff 1997: 173 sqq., 177 sqq.). Rezumând, se poate afirma că deosebirea fundamentală între cultul tradițional al domnitorului și cultul modern al personalității rezidă în aceea că, deși ambele au un caracter religios, unul crede într-un zeu ceresc, nemuritor, altul într-un zeu pământean, sortit dispariției.

A fost atinsă deja mai sus și o altă diferență între fostul cult al suveranului și modernul cult al personalității: teoria celor două corpuri ale regelui. Fenomenul nou în comparație cu întreaga tradiție schițată constă în faptul că vechea separație între persoană și funcție, în care omagiile pentru suveran se adresau predominant funcției, în modernitate se șterge, fiind scoase propagandistic în evidență exclusiv calitățile individului (Hamsch 1996: col. 1379, 1384, 1388). Elogiul altădată nu era un scop în sine; mai degrabă servea la sancționarea unui determinat canon de valori, avea deci, fie și camuflat, un caracter mai mult sau mai puțin normativ. A-l preamări pe domn, în trecut, echivala adesea cu a-i da lecții de conduită, cu a-l confrunța cu idealul unui rege. Nu rareori lauda era în realitate o admonestare, o critică ascunsă. Faptul că literatura panegirică de altădată de multe ori nu se referea atât la un ins dat cu toate slăbiciunile sale omenești, ci la titularul celei mai înalte și importante funcții în societate, nu s-a luat îndeajuns în seamă de cei care depreciază, cum fac îndeobște istoricii literari, acest gen literar. O asemenea deprecieri este însă, pe de altă parte, pe deplin justificată în cazul unor efluvii de linguşeli nedemne de tipul florilegiului *Cu slove de aur*, pe care l-am ales drept exemplu al idolatriei unui dictator lipsit de grația lui Dumnezeu.

Bibliografie

- Bergmann 1998: Marianne Bergmann, *Die Strahlen der Herrscher. Theomorphes Herrscherbild und politische Symbolik im Hellenismus und in der römischen Kaiserzeit*, Mainz.
- Boia 1998a: Lucian Boia, *Jocul cu trecutul*, București, Humanitas.
- Boia 1998b: Lucian Boia, *Pour une histoire de l'imaginaire*, Paris, Les Belles Lettres.
- Burdeau et alii 1964: François Burdeau, Nicole Charbonnel, Michel Humbert, *Aspects de l'empire romain*, Paris, PUF.
- Demandt 1978: Alexander Demandt, *Metaphern für Geschichte. Sprachbilder und Gleichnisse im historisch-politischen Denken*, München.
- Durandin 1990: Catherine Durandin, *Nicolae Ceaușescu, roi communiste*, Paris.
- Ernst 1997: Josef Ernst, *Erfüllung*, in J. Heinz, A. Sand (Hrsg.), *Münchener theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, Düsseldorf, Patmos.
- Fears 1988: J. Rufus Fears, *Herrscherkult*, in *Reallexikon für Antike und Christentum*, vol. 14, Stuttgart, Hiersemann Verlag.
- Forstner 1961: Dorothea Forstner, *Die Welt der Symbole*, Innsbruck, Tyrolia Verlag.
- Girardet 1986: Raoul Girardet, *Mythes et mythologies du progrès*, Paris, Seuil.
- Hamsch 1996: Björn Hamsch, *Herrscherlob*, in *Historisches Wörterbuch der Rhetorik*, vol. 3, Tübingen, Max Niemeyer Verlag.
- Hartung 1949: Fritz Hartung, *L'Etat c'est moi*, in „Historische Zeitschrift”, 169.
- Harzer, Braungart 1996: F. Harzer, G. Braungart, *Höfische Rhetorik*, in *Historisches Wörterbuch der Rhetorik*, vol. 3, Tübingen, Max Niemeyer Verlag.
- Hauteceur 1953: Louis Hauteceur, *Louis XIV, roi soleil*, Paris, Plon.

- Heldt 1997: Kerstin Heldt, *Der vollkommene Regent. Studien zur panegyrischen Casuallyrik am Beispiel des Dresdners Hofes Augusts des Starken*, Tübingen, Max Niemeyer Verlag.
- Janes 1998: Dominic Janes, *God and gold in late antiquity*, Cambridge, CUP.
- Kantorowicz 1963 : Ernst H. Kantorowicz, *Oriens Augusti – Lever du roi*, in „Dumbarton Oaks Papers”, 17.
- Korff 1997: Gottfried Korff, *Personenkult und Kultpersonen. Bemerkungen zur profanen Heiligenverehrung im 20. Jahrhundert*, in Walter Kerber (Hrsg.), *Personenkult und Heiligenverehrung*, München, Kindt Verlag.
- Kruedener 1973: Jürgen von Kruedener, *Die Rolle des Hofes im Absolutismus*, Stuttgart, Fischer Verlag.
- Lanczkowski 1990: Günter Lanczkowski, *Königtum*, I, in „Theologische Realenzyklopädie”, vol. 19, Berlin–New York.
- Lehmann 1980: Hartmut Lehmann, *Das Zeitalter des Absolutismus. Gottesgnadentum und Kriegsnot*, Stuttgart, „Christentum und Gesellschaft”, 9.
- Mause 1994: Michael Mause, *Die Darstellung des Kaisers in der lateinischen Panegyrik*, Stuttgart, Paltingenesia 50.
- Möller 1985: Klaus Möller, *Götterattribute in ihrer Anwendung auf Augustus. Eine Studie über die indirekte Erhöhung des ersten Princeps in der Dichtung seiner Zeit*, Idstein, Schulz-Kirchner.
- Mușat, Pătroiu 1987: Mircea Mușat, Ion Pătroiu, *Epoca demnității și împlinirii marilor idealuri naționale*, in Ion Pătroiu (ed.), *Marele Mircea Voievod*, București, Editura Academiei Române, p. 518–527 (apud Lucian Boia, *Istorie și mit în conștiința românească*, București, Humanitas, 1997, p. 269).
- Ohly, 1977: Friedrich Ohly, *Halbbiblische und ausserbiblische Typologie*, in idem, *Schriften zur mittelalterlichen Bedeutungsforschung*, Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Peil 1986: D. Peil, *Emblematische Fürstenspiegel im 17. und 18. Jahrhundert*, in „Frühmittelalterliche Studien”, 20.
- Ruyer 1988: R. Ruyer, *L'Utopie et les utopies*, Brionne, G. Monfort (apud Jean Delumeau, *Mille ans de bonheur*, Paris, Fayard, 1995).
- Sironneau 1982 : Jean-Pierre Sironneau, *Sécularisation et religion politique*, La Haye, Mouton.
- Straub 1969: Eberhard Straub, *Repraesentatio Maiestatis oder churbayerische Freudenfeste*, München, „Miscellanea Bavarica Monacensia”, 14.
- Voegelin 1938: Eric Voegelin, *Die politischen Religionen*, Wien.
- Zanker 1987: Paul Zanker, *Augustus und die Macht der Bilder*, Leipzig.

Panegyrische Literatur in Rumänien: die Ceaușescu-Apotheose

Der Essay gibt in etwas gekürzter Form die Studie „Panegyrische Literatur in Rumänien: die Ceaușescu-Apotheose” wieder, erschienen im Sammelband „Im Dialog: Rumänistik im deutschsprachigen Raum”, ed. L. Schippel (Frankfurt 2004). Er gilt einem literarischen Genus vormoderner Zeiten, der panegyrischen oder enkomiastischen Dichtung, dem Herrscherlob, das zuletzt im Barock in Blüte stand, im 20. Jahrhundert aber im Personenkult der kommunistischen Welt eine unvermutete Auferstehung feiern konnte, in Rumänien speziell in den unzähligen Preisgedichten auf Nicolae Ceaușescu. Dies wird am exemplarischen Beispiel der deutschsprachigen Anthologie „Mit goldenen Lettern. Schriftsteller und Kulturschaffende melden sich zu Wort” nachgewiesen, die 1988 zum 70. Geburtstag des Diktators erschien. Es wird an Hand genauer Textvergleiche aufgezeigt, wie die Huldigungen auf der einen Seite an biblisches Gotteslob erinnern; und auf der anderen Seite an Traditionen und Topoi des antiken wie auch des barocken Herrscherlobes gemahnen, ohne dass hierbei eine literarische Filiation bestünde. Vielmehr wird die These

vertreten, dass die auffälligen Analogien zu hellenistischer, kaiserzeitlicher und barocker Herrschervergottung auf überzeitlicher Verwurzelung von Herrscherbildern in einer religiösen Symbolik des kollektiven Unbewussten der Menschheit wurzeln.

*Heidelberg
Germania*